

KÜLFÖLDI LAPOK VÉLEMÉNYEI A MILÁNÓI VILÁGKIÁLLÍTÁS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI OSZTÁLYARÓL.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORT részletes ismertetését e füzet elején közöljük, nehogy azonban elfogultsággal vádoljanak, helyénvalónak láttuk, egyes külföldi lapvéleményeket is közreadni. Amit egy-egy ilyen órási világvásárról a sajtó az egész világon összeír, azt folygújteni és ösmertetni emberfölötti feladat lenne. Mi e sorozatban csakis a legközvetlenebb, a helyszínen írott, olasz tudósítások egy csekély részét közöljük, továbbá egy pár francia, egy spanyol, két svájci és egy német lap véleményét. Azokat is többnyire töredékesen és csupán annak bizonyítására, hogy mennyire méltányolják külföldön a nemzeti jelleg érvényesítésére irányuló komoly művészeti törekvéseket s mekkora az ilyen művészet hatása még a teljesen idegenekre is. Sapientí satís.

IL SECOLO. (Milánó, 1906. május 4.) A magyar iparművészet. Az iparművészeti rész magyar kiállítása kétségkívül a legerősebbek közül való, mint nemzeti megnyilvánulás és a legvonzóbbak közé tartozik eredetiségénél fogva. Helyesen és erővel teljesen van előállítva, e kiállítás nagy siker és nagyszerű bizonyítvány.

A magyar nemzet ezeresztendőnél régebb európai életében a díszítő-művészetnek érdekes és dicsőséges története van. Eleinte bizánci befolyás alatt állott, később legnagyobb uralkodói: Nagy Lajos alatt a XIV. és Hunyadi Mátyás (a nagy Corvinus) alatt a XV. században az olasz renaissance hatott rá és ihlette meg; virágozva fejlett ki, de mindenben megőrzé, mindenre rányomta saját nemzeti bélyegét; megőrizte hagyományait a törökök elleni évszázados önvédelmi harcok viharában éppúgy, mint függetlenségeért vívott küzdelmeiben. Most megerősödött a mély és átható népies befolyás, a nagyszabású intézmények, múzeumok, iskolák, versenyek, egyesületek által, melyek élesztik és erősítik a nemzeti hagyományokat; a kormány gazdagon segíti, egyes polgárok is önként, az enemű mozgalmakat.

Hatásuk élénkségében és tehnikájuk eredetiségében a magyar művészetben a hímzések, a vésések, a zománcművek, a keramikai és üveges munkák és a faragás járnak elől. A művészi érzék oly általános a magyar népben, hogy az maga is művészkedik: a csikós maga faragsálja ki ostornyele díszzeit, a pásztor a maga botját stb. stb. A háziiparnak és művészetnek Magyarországon

számtalan és nagyon látogatott tanító és terjesztő intézménye van. Ezért van aztán, hogy a műipar behatolt az életbe, a hagyományokba, a nemzeti közhasználatba.

A magyar iparművészetnek különleges nemzeti bélyege van. Rendszerint egy-egy szögletben, egy szegélyen, egy ékítményben rejti el egész gazdagságát, üresen hagyván a többi teret; motívumait a növényvilágból szedi nagy előszeretettel: kalász, levél, ág, virág a kedvencei; szereti a merész színeket, a keleti élénkségű árnyalatokat, tónusokat.

Ebből a művészetből e kiállítás, melyet egész Milánó olyannyira csodál, nagyon gazdag és genialis mintagyűjteményt ad. Mesterileg helyezte és rendezte el a nemzeti művészet két gondos, érdemes férfija, Maróthi Géza és Faragó Ödön.

GAZZETTA DI TORINO. (1906. május 31—június 1.) Milánói levél. Aki a Magyar Iparművészeti kiállítást 1902-ben Turinban látta, e népnek a művészetben való folytonos haladását jegyezhetette meg magának. Az itteniből a nemzeti művészet hatalmát ismeri meg, mely hol egyenes, hol rejtett utakon gyakorol jótékony befolyást az iparművészet fejlődésére.

A magyar ifjúság számos művészeti és ipariskolában és múzeumban képezi magát, különösen a budapestiben, ahol népszerű és buzdító előadásokat tartanak számukra és külön kiállításokra szervezkednek. A társadalom érdeklődését a Magyar Iparművészeti Társulat tartja ébren, melynek kétezren felül van tagja.

De aki mindezt nem tudja s a magyar művészet előbbi tárgyait sem látta Turinban, bizonyonnyal végtelen álmélkodásba eshetik, mert ez a büszke kiállítás, melyet Maróthi Géza és Faragó Ödön rendeztek, oly váratlan fejlődést mutat izléses és jellemző látnivalókban, hogy ez egymagában elegendő lenne a milánói kiállítás megítélésére.

Tegnap nyílt meg és tegnapról máig megsokasodott azok száma, akik mintegy álomban járnak-kelnek itten, vagy elállják, be nem juthatván, a közeli utakat. És ha a tömegek esetleg egymás tyúkszemét letapossák, azért a magyar nemzetet tesszük majd felelőssé, amely itt mindeneget meghódított.

Három alacsony, főszből ügyesen utánzott ezüst filigrános bizánci ív alatt léphetni be, amelyek között koronás nő örködik. És ott van azonnal a tágas háromszínű díszcsarnok; fémfényű díszein három óriási kerek ablak világossága ömlik el. Ott van a pompás réces szökőkút, melyet bemutatok. (A cikket több tollrajz világosítja.) Jobbra van az uralkodó mellszobra, balra, szemben vele, egy Madonna. Elhíhetik, hogy ez a vis-à-vis nem lehet kellemetlen — az uralkodónak.

Másik három ív alatt, melyek az előbbiekkal összefüggenek, három galléria van, amelyek közül nem tudnám megmondani, melyik gazdagabb szépségekben. A baloldali az ipariskolák pompás műveinek van szentelve: rajzok, festmények és szobrok vannak itt, méltók bármely múzeumba. Itt hamarosan lerajzoltam egy kitűnő mellszobrot, mely pompás öreg magyart ábrázol és lekaptam az őrt is, aki nagyon bizalmatlanul nézegetett rám...

A középponti galléria csodaszép fehér terem, melybe apró csarnokok és ritka bájosságú átjárások nyílnak. Egy ilyet, egy kis körszalont, melynek falait könnyed domborművek ékesítik, szintén lerajzoltam. Középen bizarr bizánci oszlop áll, tetejére áfonya füzérek tapadnak, melyek a mennyezet ablaknyílásairól függenek le. Mily szép, mily vonzó és új ensemble az! És itt és ott elragadó termék és termecskék nyílnak, melyeket a legjobb magyar művészek rajzoltak. Egy delikát, ízléses szalonra emlékszem különösen. Kírákott mahagónifa a lambériája, butorai halványzöldre bevonva, ablakának mélyedése függönytől kezdve sárga és arany — mily elegáns, kitűnő, összehangzó mindez együtt! Oh, ez a Magyarország elcsavarta a fejemet! Ime végre egy eredeti, érdekes kiállítás! méltó a legaprólékosabb figyelemre és a tartózkodás nélküli dicséretre. Már ma fáj a gondolat, hogy hat hónap múlva mindez nem lesz itt. Kár, valóban kár! Abban a kis kék szalonban vagy abban a szomszédos, gazdagon megakott, békés szalonban, vagy abban a kis szűk dolgozó szobában, mely sötét földszínűre van kárpitozva, azok közt a hamuszínű bőrbutorok között be szívesen tölténém hátralevő életemet...

LA DONNA. (Turin, június 5.) A házi ipar, mely Magyarországon a legvirágzóbb, sok csipkét és hímzést nyújt; parasztnők művei, tartósak, eredetiek, rajzuk primitív és rokonszenves. A „Magyar Iparművészet“, a magyar díszítőművészetek szemléje, érdekes sorozatot közöl belőlük. Értékes halasi csipkét valamint kalotaszegi hímzéseket, melyek a háziipar előmozdítására alakult Izabella-Egyesület tulajdonai. Három pompás, a modern ízlést utánozó gallér, német csipkék hatása alatt készült; egyik német császári sassal van ékítve, a második tulipános, a harmadik mintáiban szabadon csapong a képzelet.

Magyarország legtöbb helyén még mai napság is maga művészkedik a nép és készít éfélé termékeket. Parasztasszonyok maguk készítik kötényük csipkéit, a gazda maga faragja háza, kapuja ékítményeit. Kalotaszeg vidéke, a székelység, Somogy mindmegannyi központjai a házi művészetnek. És ez a velők született, mindig virágzó, soha ki nem fáradó művészet képezi alapját háziiparunknak, melyet széles körben gyakorolnak. Alkalmasint ez az oka, hogy a magyar csipke, tartós vagy finom, elegáns vagy célszerű, bizonyos különleges faji jelleget mutat, ugyanúgy, mint a magyar iparművészet minden alkotása általában.

LA DONNA ALL' ESPOSIZIONE DI MILANO. Olaszország legnagyobb dívatlapja, a „La Donna“ kiállítási külön számában egy nagy cikket is közölt a magyar hímzések-, csipkék- és szöttekéről. Közöljük néhány szép

sorát, mely a cikk egész felfogásának tengelye és amelyből az is megítélhető, hogy annak írója Giuseppina Gaudina mily mélyenjáró történelmi szellemben beszél tárgyáról és rólunk.

... „A magyar hímzések szépségét az a közvetlen sugallat adja, melyet ez a nép szívében született művészet nyújthat csupán; a szenvedélyes szeretet hangjai ezek, sokat vértett hazájuk iránti ragaszkodásuk vallomása. Polgárháborúk is gyakran dúlták őket, amelyek művészetük minden virágát összetörték s a népet és köznemességet, mely ezt kedvelte, vissza-visszataszították a barbárságba. Magyar művészek erénye hozta létre e művészet hagyományait, szemben a nyugati művészettel, melyet a fejedelmek kedveltek és istápoltak, stb.

LA LEGA LOMBARDA. (Milánó, 1906. június 7.) Leticia hercegnő, aki napok óta itt időzik, meglátogatta a kiállítást s különösen soká tartózkodott a magyar pavillonban, amelyet lelkesülten megcsodált, stb.

JOURNAL DES DÉBATS. (Páris, 1906. június 10.) Emlékezzünk meg ama nemzetek között, melyeket Olaszország a milánói kiállításra meghívott, ez alkalommal azokról, akik legtöbb figyelmet ébresztettek s legtöbb figyelemre méltók: Svájcra a vasúti és földművelési csarnokban; Magyarországról, mely iparművészeti kiállításában a legérdekesebb gyűjteményt nyújtotta s annak rendkívül vonzó eredetiségével a legáltalánosabb érdeklődést keltette, stb. stb.

LA EPOCA. (Madrid, 1906. június 15.) Újabban elkészült iparművészeti kiállítások a japáni és Magyarországi. Ez utóbbi különféle nemzeti cikkeiről nevezetes, a rendkívül eredeti magyar iparművekről, továbbá díszítő és építészeti ízléséről, mely úgy a hely beosztásában és az elrendezésben, mint a különféle iparágak elmés osztályozásában is érvényesült.

VERONA FEDELE. (Verona, 1906. június 15.) A magyar iparművészet kiállítási osztályának szépségeit nem részletezem; akinek csak egy kevés ismerete van ilyesekben, tudja, mi jellemzi a magyart: eredetiség, a nagyszerűnek, a pompának szeretete a ruhában, az asztal, a termék, a szobák díszítésében. Úgy távozol innen, mint valami álomvilágból, egyre ismételve magadban, hogy Szent István országa férfias ország, erős és munkás, hogy jó gyümölcsöket adjon ma és jó reményeket támasszon jövőre.

Záradéku megmondom őszintén, hogy az olasz iparművészet elvesz a túlságos aprólékoskodásban, vissza kell térnie munkáiban az egyneműbbségre; hogy a franciák osztálya dicséretet érdemel, de nem kellene annyira takarékoskodniok a napfényel; hogy a magyar osztály díszes, komoly és művészi (A. G.).

JOURNAL DE GENÈVE. (1906. jún. 20.) A magyar kiállítás különösen csodásan van berendezve, megragad és ott tartóztat eredetiségével és ipariskolai növendékeinek bámulatra méltó rajzaival. Japán szintén ragyog, de olyan a kiállítása, mint valami óriás bazár, ahová mindent összenyalóbtak s ahol minden eladó stb.

L'ESPOSIZIONE ILLUSTRATA DI MILANO DEL 1906. (1906. június 20.) A milánói nagy világversenyre jött nemzetek között a legnagyobb lelkesedést, föltett szándékának kivételében a legtöbb erélyt, az előkészületekben a legnagyobb komolyságot tanúsító nemzetek közé tartozik a magyar; fiatal és merész nemzet, melynek pályája most van emelkedőben a gazdasági és művészeti újjászületés felé; nemzet, melyet Olaszországhoz a történelmi rokonérzésnek s az örök rokonszenvennek annyi köteléke fűz!

Magyarország több téren részt vesz világversenyünkben, komoly eredményekkel, nem pusztán „revelációkkal”, több iparban és művészetben: de ahol különösképpen emelkedett és kitűnt, — a megcsodálatásnak legnagyobb sikereit érven el, — az a művészi ipar mezeje.

Most, hogy teljesen elkészült ama nagy gonddal és minden ízében magyar erővel és ízléssel teljes magyar kiállítás az Iparművészetek épületében, most tűnik csak az fel teljes fényében s méltán csodálják, mert valódi példakép úgy összhang, mint a díszítésnek ésszerűsége tekintetében.

Későbbre tartván fenn magunknak a szerencsét, hogy e kiállítás szépségeit, amennyire csak lehetséges lesz, képekben bemutassuk, ma csupán egy kis vázlatot nyújtunk e bámulatos mű főintézőiről, akik úgy munkálkodtak itt, annyi hazafias tüzzel, mely méltó, hogy példa gyanánt idéztessék, stb. stb.

LA PERSEVERANZA. (Milánó, 1906. június 23.) Az anyakirálynő megjelenvén az olasz iparművészeti pavillont megnyitására, meg akarta tisztelni látogatásával a magyar iparművészeti kiállítást is, mely az olasszal együtt van.

Az anyakirálynő rövid látogatása alatt több ízben talált alkalmat, hogy élénk tetszését kifejezze a kiállítás ragyogó sikere fölött, mely tiszteletet szerez Magyarországnak, mert bizonyítéka annak a rohamos haladásnak, melyet e nép alig néhány év alatt az iparban is elért.

Ő Felseje nagyon értékesnek találta és magasztalta a kiállított keramikát, az ékszereket, csipkéket és hímzéseket s azzal a kedves ígérettel vett búcsút a magyar uraktól, hogy mielőbb meglátogatja újra és akkor részletesen megtekintí kiállításukat.

LA PERSEVERANZA ALL ESPOSIZIONE DEL 1906. (Milánó, 1906. június 24.) Magyarország. Nem tudom, mennyi az őszinte abból a csodálatból, melyet a közönség a magyar iparművészeti kiállítás iránt tanúsít s mennyi benne a pose, a snobizmus és más efféle. Mert a közönségnek, még inkább mint az egyeseknek, megvan a maga óriási, mert összetett pose-a; ha a snobizmus előveszi, lépésről-lépésre kolosszális tévedésekbe hajtja s annál könnyebben, mert tud és szeret kétszínűsködni. Óh leírhatatlan közönség, hányszor elcseréled az újat a széppel, a különöst a genálissal, a kísérletet a műremekkel s a köznapi munkát, óriási esztétikai tévedésedben, a műalkotással!

Oh te szórakozni vágyó közönség, aki évek óta elbűvölő látványt nyújtasz rajongásoddal a modern mű-

vészet s lenézéssel az antik iránt! Ízlésed eltévelyedéseiben elemezhetetlen publikum, ki még akkor is fájdalmat okozol nekünk, ha a mi csodálatunk találkozik a tiédde! Jogos gyanakvás száll meg bennünket olyankor, a legmélyebb benső vizsgálat után is habozunk határozni s gondosan kutatjuk, te tévedel-e avagy mi tévedünk? Mindez jogos, mert hogyne lehetne kételkedni oly szemlélő ítéletében, aki egyaránt csodálja például a hangversenyek termét, a belga pavillont vagy mit tudom én mit s egyszersmind azt a termet, amelyet Maróthi Géza tervezett a magyar kiállítás bejáratául? Én azt hiszem, hogy ami itten a mi kedves közönségünket kiformálta, nem a szép volt, hanem az új. Tényleg egyáltalán nem szokhatta meg azokat az arányokat, amelyek e teremben kifejlének, nem szokhatott hozzá sem e szimmetriátlan növények mesterkétségéhez, se az egyszerű díszítés hatásához. Mindez merőben újnak látszott, magához vont, föllekesített, legyőzött mindenkit. A magyar architektúra a kiállítás egyik győztese.

De csakugyan, valóban új architektúra-e?

Európában megtelepedésének első mozzalmas idejében, Ázsia végtelen pusztáiról, a magyarság valóságos hadi zsákmányt hozott magával díszítő formákban, melyek a seregek megállapodása s a népek államban tömörülése után lassanként fejlődésnek indulhattak. Bizánc közel volt, a győzelmes Bizánc, a keleti világ első fővárosa akkoriban. És Bizánc lassanként hatott a félig barbár népre és civilizálta. Az ő művészetét fogadta el az, azt a megjelenésében durva, összetételében mély és finomult művészetet.

És nem csupán Magyarországra hatott Bizánc művésze, hanem Itáliára is; a román stílt és befolyásának nyomait szembetűnően feltalálhatjuk ma is. Némely építmények, melyek a magyar kiállítást díszítik, különösen bizonyos motívumok és virágos fejű oszlopkötegek mintha valamely XII. századbéli ravennai vagy lombard bazilikánkról volnának leöntve.

A renaissance ugyancsak termelt gyümölcsöket Magyarországon, mely évekre elrabolta tőlünk a kítűnő iniciáléfestőt, Masolino da Panicale-t s ahová Hunyadi Mátyás, a nagy Corvín, Itáliából hívott mestereket, aranyműveseket, festőket, építészeket, olyannyira, hogy az újjászületett latinság szelleme már-már elnyomni látszott a hagyományos mongol szellemet.

Következésképp a magyar építés újításaiban sok nyomát fellelhetjük az antik művészetnek, oly elemeket, amelyek nem ott születtek, hanem Itália édes földjén.

Amit újnak találunk, az egész egyszerűen olyan, amit elfelejtettünk.

De az egyik hagyomány fölül — nevezzük azt arisztokratikusnak, mely a nagy alkotásokból vonta le törvényeit — egy másik kerekedett Magyarországon és pedig sokkalta erősebben mint Itáliában, a népies művészet! Ez a hagyomány tiszta hangja, mely mindent őszintén a nemzeti szépérzék szerint szólaltat meg, mely kifejeződik mindenben, a legegyszerűbb házi iparcikkek díszítésén ugyanúgy, mint az úri hajlékokban vagy az Isten házában.

E művészen a hagyományokból, a faj eredetéből, a keleti népekkel való mindennapi kereskedelmi érintkezés folytán, melyet oláhokkal vagy törökökkel folytattak, talán a kétszeri százados ozmán uralom következtében is, minduntalan megérzik a keleti befolyás. A legragyogóbb színek iránti előszeretet lehet ez, kedvelése a vörösnek és az égszínkéknek, a díszítő formák egyszerűsége, szinte mindig mértani volta vagy ügyes stílizáltsága, a szenvedélyes vonzódás az arabeskhez és az élénk zománcozás alapokhoz.

Újra felszabadulván az 1867-iki kiegyezés által, Magyarország a szépérzék feltámasztásának két tényezőjét fejlesztette ki: az állam által támogatott művészeti intézményeket s a népi művészet ügyes felhasználását. Ezt az elsőt jó lesz eltanulni tőlök, különösen nekünk olaszoknak, kik oly mélyre estünk, az ipariskolák szervezését. A múzeumok és iskolák nem a tanuló ifjúság megnyomortására valók; enyhe üvegházak legyenek azok, ahol a termékeny magvak jól fejlődhetnek.

Tekintettel vannak a népi művészetre. És ez a célja, a kútfeje, a forrása minden megújulásnak. Ott a díszítők nem szégyelnek a hegyi lakók s az alföld parasztjai között megfordulni, hogy szűz motívumokat keressenek, melyeket ők jobban kifejlesztettek és felhasználnak; de talán azért is van ez, mert Magyarországon a hegyi lakóknak s a parasztnak hagyományaik, használati tárgyaik és tulajdon köntöseik vannak és nem estek szürke és kellemtelen egyformaságba.

Ezek a forrásai ennek a rendkívül érdekes díszítő művészetnek, amelyet jó lesz alaposan tanulmányoznunk, nem hogy a kész eredményeket utánozzuk, hanem az eljárását...

...Bútoraik mérete általában egyszerű és rendes; soha nincs díszítményekkel túlterhelve; szépen kikeresik a formákat és az arányokat, melyben kiváló, biztos ízlés vezérli őket. Az egyszerűség gyözelme ez mindenek előtt.

Ilyenek a Faragó Ödön bútorai és a különféle termekbe általa rajzolt díszítmények, ilyen az egész kiállítás elrendezése is. Nagyon érdekes Nagy Sándor tornáca, egy komoly tolstói gondolkodású szellem műve, akinek művészetét a néplélek legtisztább forrásai ihletik. Érdekesek a Vigand Ödön szobái és Horti Pál miniszteri terme. A magyar műipar ez ága a legnagyobb egyszerűség szeretete mellett minden technikai tudás teljes ösmeretét mutatja.

Amint a berendezés körül s a bútorok rajzában Faragó Ödön nevével találkozunk legtöbbször, ugyanúgy a nagy díszítő szobrászatnak Maróthi Géza a főembere. Ez a szobrász, aki a köralakú tornácot és a hajtott elípszisformájú nagy hall-t tervezte, a legnagyobb magasztalásokra méltó művész. Oly monumentális építészeti érzéke kevésnek van, mint neki, mértékletesen alkalmazott díszítményei hatásosak, raffinált elegancia van eszközeiben. Áttört kalászfönadékos ívdíszei befejezett művek, hasonlóak a legszébb antik példányokhoz. A nagy hall szökőkútmedencéje kacsagrúppjával egyszerű, de nagyon szép kitalálás... A legnagyobb hatásokat egyszerűséggel tudja elérni...

De még a nagy díszítő szobrászművek között is kiváló Strobil Alajos szobrász párduca sienai márványból,

melyet a művész a Kossuth - mauzoleum számára készített.

A keramikában Zsolnai pécsi gyára díadalmaskodik. Az ő fézmománcos vázái, ha nem teljesen csodálatosak is formában, színöltöztetésük oly érdekes, mely ezeket a modern keramika legfontosabb műdarabjai közé sorozza...

Ács tanár rajzai nyomán sok szép népies magyar stílus, élénk színezésű, egyszerű stílizált díszítményű vázát állított ki a Staig gyár. Érdekesek még Bozsik, Filep és Molnár munkái. Ugyanazokat az egyszerű ősi motívum-elemeket látjuk itt is fölhasználva, melyeket az Izabella-egylet kiállítási tárgyain, szőnyegeken, szőtteken, hímzésekben találunk.

Minden tárgy a kiállításon egyszerű és őszinte. Őszinte mindenekelőtt. A modernizmusnak vagy az avvenirizmusnak semmi pose-a, sehol semmi hasztalan és neveléses fintor, semmi mulatságos erőlködés. Ehelyett a legnagyobb egyensúly, a lélek őszinte egyszerűsége a természettel szemben, mély és megindult megfigyelés, melyben a művész művével a lehető legteljesebben egyesül, hogy az minden részletében a legteljesebb közvetlenség nyomaival viseli magán...

Píllanatig se gondolnak arra, hogy modern művészetet akarván teremteni, a múlttal szakítsanak, a nemzeti hagyományokat félrevevessék és művészetüknek a formákkal játszó akrobatává legyenek és a művészetek legkülönbözőbb ismeretlen mezőre elkalandozzanak. Korántsem! Ők tudják, hogy a nemzeti lélek századok hosszú során át a díszítő formák gazdag örökségét alkotta meg és hagyta fenn, amelyeket nem szabad elhagyniok, ha csak magát a fajnak ezt a szellemét is le nem akarják rontani. És e minden idegen befolyástól féltékenyen megőrzött örökséghez, melyet napról-napra táplál a népi ihlet romlatlan tiszta forrása, ehhez kapcsolják ők is a maguk ihletét. És a hagyományos formákat jól tudják a mai szükségletekhez alkalmazni és nem esnek bizonyos bálványimádásba a régi iránt, mert az régi, hanem fölhasználják azt, mint értékes törzset, melynek új ágakat kell majd hajtania, új leveleket, új virágokat. Így szép példáját adják a köteles és tiszteletteljes meghajlásnak a régi formák előtt s egyensúlyozzák azt szabad alkalmazkodásukkal a mi szükségleteinkhez. Valóban ez az egyetlen törvény, amelyet minden iparművészetnek követnie kell, ha meg akar újulni. (Ugo Monneret de Villart.)

IL CAFFARO. (Genova, 1906. június 28.) Ha a Piazza d'armi-n a Flamand templom, vagyis igazi nevén a belga pavillon (másik nevét a munkások adták, komoly, szinte vallásos tekintete miatt) a fő vonzóerő: a Parco-ban akkor a magyar templom, egy bizáncias ízlésű pavillon ugyanaz, mely vonalainak és színeinek eredetiségével, a kiállított tárgyak szépségével és gazdagságával maga mögött hagyja úgyszólván az összes eddig megnyílt pavillonokat. Honnan e siker? A velők született jó ízlés? vagy Budapest vagy Magyarország más városainak ipariskolái győzedelmeskednek itt? Ezt a sikert bizonyára valamennyien együtt aratták. Nekem, krónikásnak, nincs más kötelességem, mint megállapítanom sikerét e kiállításnak, mely a Parco gyöngye.

Két alacsony ív alatt, melyek óriási ezüst filigránt utánoznak szerencsésen, lép az ember a fogadó-díszcsarnokba. Itt van a récék kútja és a legtarkább rendetlenségben vázák, keramika, bronz-tárgyak stb. vannak szanaszét rakva. Friss, meleg, rendkívül rokonszenves környezet ez, mely jól hangolja a látogatót és szinte hívja, hogy nézzon meg mindent apróra és csodálkozzék.

Másik három ív nyílik szemben és három gallériába vezet, amelyek közül nem tudnám megmondani, melyik díszesebb és nagyszerűbb. Balra van a „székesőváros iparrajziskolájának“ kiállítása, egész sorozata a valódi művészi munkáknak: festők, díszítők, mûasztalosok, szobrászok, kárpitosok stb. stb. alkotásai. Van ott egy pompás magyar ember, csupa élet és biztos modellezés...

A bal hajóból, kedves élénk körjáraton át a központi hajóba jutunk. Fehér terem ez, melybe termék, termecskék és fülkék nyílnak és a kis zeneszalón meg a bizarr, bizánci oszlopos kis udvarok... stb.

... Mít mondják a kiállított tárgyakról? melyek oly igazán magyarok és oly különbözők mindattól a megszokottól, amit rendszerint látunk! E kiállítást megtekinteni nemcsak gyönyörködtető, hanem tanulságos is. Bizonyos, hogy a látogató itt valami többet és jobbat talál, mint a francia műipar százféle kézelőjében, Worth ruháiban, melyek csodálatosak elkészítésükben, borzalmasok a test elalaktalanításában. Mikor szabadulunk mi meg ettől?...

BASLER NACHRICHTEN. (1906. július 3.) Volt Ön már a magyar iparművészeti kiállításban? — kérdezik az emberek egymástól itt is, amott is. — „Nem? Akkor pótolja mulasztását mielőbb, mert az igazán a legszebb az egész kiállításon.“ Ennek az ítéletnek nagyon örvendek, már csak azért is, mert bizonyos tekintetben magamnak is ez a véleményem. Magyar? — hallja az ember tudakolni, többnyire olyan hangon, mely azt látszik kérdezni: ugyan mi jó kerülhetne ki Magyarországról? Tényleg, általában nem igen tudják, hogy abban a kissé félreeső országban ilyen kultúra lenne otthonos s e kiállítás magamat is emlékeztetett, hogy ezen, amint látszik, rendkívül eredeti és életrevaló népet mielőbb meglatogassam. Amit a magyarok keramikában kiállítottak, az énelőtem, a formák szeretetében és a színek kedvelésében, eddig ismeretlen volt. Rendkívül érdekes és változatos népeleti jelenetek vannak a vázákban, tálakon s egyéb edényeken. Nemzeti jellegük van a rendkívül sokféle és gazdag szötteseknek is. Hasonlót mutat a gyermekjátékosztály a legegyszerűbb formákra visszavitt ember- és állatalakjaival, melyek a gyermeki képzeletet sokkal jobban fel tudják izgatóni, mint a valóságot sablonosan utánozó játékszerek.

Hogy írjam le azt az érzést, amit a csodálatos, virító kiállítási helyiségek és a sok hangulatos szoba keltett bennem? Teljes lehetetlenség egyes szobákat leírni, ahol mindenik, a maga célja szerint, külön hangulatot és gyönyörűséget árasztva bílicseli le a lelket. Nagy varázsuk talán az újbán, a teljesen sajátosságban, egészen nemzetesben rejlik; de az előkelőség és a finom ízlés is megragad bennök s annyival inkább meglep,

mennél kevesebbet érőnek képzeljük megszokott elfogultságunkban a magyar kultúrát. Mindenesetre olyan népnek kell a magyarnak lennie, mely érti a módját, hogyan kell nagyon szépen és nagyon kényelmesen lakni és e tekintetben a nemzetközi csiszoltság még nem rontotta el. Mint az egyes kiállított szobák, melyek bárkinek, úgy egy gyermek-játszószoba is olyan, mely bármely gyermeknek gyönyörűsége volna és valamennyi egységes, ritka összhangzatú kompozíció, valamint az egész kiállítás is együtt... stb.

LA TRIBUNA. (Róma, 1906. július 8.)... Sok, a legtöbb iparművészeti kiállítás a Parco-ban inkább egy-egy bazár, mintsem a nemzeti művészet igaz és tiszta megnyilatkozása. A magyar kiállítás fensőbbisége éppen abban áll, hogy összhangzatos egybeállításban a nemzeti erőnek és munkának legjobb kifejezéseit állítja közszemlére, már ahol s amennyiben a népies a műiparral vonatkozásban van.

A TORINOI „STAMPA“ egyik legutóbbi számában így emlékszik meg a kiállítás magyar osztályáról:

„El kell ismernünk, hogy kevés nemzet tett rövid idő alatt akkora haladást a szépművészetek terén, mint a magyar, amelyik már most bármely kulturnéppel fölveheti a versenyt és biztos lehet abban, hogy ő nyeri el az elismerés pálmáját. A kiállítás magyar osztályai fölött nem szabad csak úgy röviden átsiklanunk, mint ezt egyes más népeknél tettük, hanem alaposan meg kell ismertetnünk annak minden részletét, hogy azt kellőképp megértve élvezhessük annak színpompás gazdagságát.“

LUZERNER TAGBLATT. (Luzern, 1906. június 3. és 7.)... A műiparban ma azok a népek jutnak előtérbe, amelyek régi kulturális fejlődésre tekinthetnek vissza, amelyek ízlést és készséget örököltek s azt újra meg újra gyümölcsöztethetik.

E szempontból tekintve a magyar iparművészeti osztály gyűjteményei az egész kiállítás legértékesebb látnivalói közé tartoznak...

Biztos érzéssel tudnak a magyarok intím hatásokat és félreösmérhetlenül nemzeti színezetet adni a maguk osztályának...

... Mikor az ember a magyar körcsarnokba belép... úgy érzi, hogy egy kelet és nyugat választó mesgyéjén előállott régi kultúrába jutott: ez itt magyar föld...!

CORRIERE DELLA SERA. (Milano, 1906. július 9.)... Ha az ember meglátogatja a magyar iparművészeti kiállítást a Parco-ban, melyet Faragó és Maróthi rendeztek, vagy a nagy belga palotában, a Piazza d'armi-n, a belgák Art moderne-jét: mindkét helyen azzal az állhatatos törekvéssel találkozik, hogy nemzetivé tegyenek minden kitalálást, hogy az anyagokkal, a világítás és a tér beosztásával, minden bútordarabnak és minden szobának céljával és formájával annak az országnak jellemét domborítsák ki, ahonnan az a művészet származik. S mennél határozottabb náluk a szakítás a régi stílusokkal, melyeket az akadémiákon tanultak, annál hevesebbé válik az a vágyuk, hogy művészetüknek hazájukkal más kapcsolatokat keressenek.

A magyar osztály minden díszitménye; nyers, világos, puszta falai; zömök, mély kalászfönadékkal díszített boltívei, melyek kalászfíréi valóban méltók lennének azon olasz művészek valamelyikének képzeletéhez, akik a quattrocento végén, nagy-nagy tisztességre, vándoroltak át Corvin Mátyás tudós és gazdag udvarába; és a medencés nagy terem köröskörül; a szívárványos Zsolnay-féle fayence-burkolat; és középen, a pácolt tölgyfából készült asztalok és székek, egyszerű, paraszti formájúak, alacsony támaszuk belső oldalán bemetszett vagy berakott évszámmal és névbetűvel, mint ahogy ez ma is szokás erdélyi faházakon és kapukon; és köröskörül más szobákban és más folyosókon a vert-réz falvédő, a hasonló fémből való virágtartók, csupán kezdetleges körvonalakban megrajzolt alakjaikkal, minőket a tiszamenti falvakban találhatni: rendkívül eredeti és festői módon mutatják a népművészet egyesülését a városi művészet választékosabb formáival. A falvédők polcain tökéletes bronzszobrocskák, szívárványos kőedények következnek sorban, mind megannyi gyöngyei a finomult ízlésnek és a technika mesteri voltának.

Ugyanez áll a fülkékben elhelyezett szobaberendezésekre, melyeknek minden darabja a maga helyére van állítva a kifeszített kötelek mögött. Thék Endre kényelmes, széles és erős dolgozószobájában a fakandallón quattrocentói olasz ízlésű oszlopdíszítés van; Bartha Sándor szürkére és violásra hangolt dolgozójába fehérre lakkozott bútort állított, melyek széleit, franciásan, aranycsík futja be; ezekkel ellentétben Mócsay József műasztalos ebédlő szobáckájában, melynek hamuszín bőrpamlagját vörhenyes

bőrsávok csíkozzák; Vigand veranda-ebédlője és Simay zeneszobája és a Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság egész csipke- és hímzésgyűjteménye és az állam különféle ipartanintézeteinek kiállításai, különösen az aradi és kolozsvári iskolái, újabb meg újabb meggyőző bizonyítékokat szolgáltatnak a magyar iparművészet helyes iránya felől... (Ugo Ojetti.)

A BERLINER TAGBLATT 289. számában Block Pál szerkesztő hosszabb cikkben bírálja a milánói nemzetközi kiállítást és miután a művészeti osztályt nagy elismeréssel méltatta, elítélő véleményt mond a kiállítás iparművészeti részéről s csakis a magyar kiállítást emelt ki, mint dicséretes kivételt. A cikknek ez a része így szól:

Amilyen jó ennek a művészeti csoportnak a hatása, olyan kevésbé örvendetesen hat az iparművészetek terjedelmes csoportja. Nagy része még nem kész; másik nagy része — sajnos, a legnagyobb rész — egy nagy áruház benyomását teszi. — Csak a magyar kiállítás, igen ízléses elrendezésével és kivitelével, váltja be azt, amit az „Iparművészet“ felirat ígér. Itt a lakásdíszítés néhány új gondolatának ügyes kivitelét is látjuk s látjuk a nemzeti motívumoknak a modern ízléssel való összeegyeztetésére való törekvést is.

Még a bécsi FREMDENBLATT is, amelyről pedig köztudomású, hogy nem rokonszenvez a magyarokkal, a katasztrófáról szóló közleménye kapcsán, következőképpen emlékezik meg a magyar csoportról; A magyar kiállításnak igen nagy sikere volt. A berendezés szépségét mindenfelé elismerték (wurde international anerkannt).

A SÁROSVÁRMEGYEI MÚZEUMBÓL.

IRTA: DIVALD KORNÉL.

A „MAGYAR IPARMŰVÉSZET“ tavalyi évfolyamában behatóan ismerttettem azt a tömörked szövegt emléket, amelyet 1904-ben a Sárosvármegyei múzeum számára fölmutattam. A múzeumok és könyvtárak országos föfelügyelősége 1905-ben sárosvármegyei kutatásaim kiegészítésével bizott meg. Mintegy száz falusi templomot vizsgáltam át, amelyet látni addig alkalmam nem volt s a múzeum számára kizemelt anyag ismét hatalmasan gyarapodott.

Ez újabban felszínre került régiségek fölélik az iparművészet egész körét. A legérdekesebb tárgyak azonban ismét a textil-művé-

szet alkotásai. Azonkívül egy egész sorozat régi üvegtárgyat is találtam, amely e technika magyarországi multjára vet érdekes fényt.

Az újabban fölmutatott textil-emlékek sorában első helyen állanak azok a középkori miseruhák, amelyek a bártfai szent Egyed-templom mögötti deszkaszímben kerültek felszínre, amikor Mihálik József, múzeumunk szervezője, a XVII. századbeli föoltár töredékeit innen Bártfa restaurált városházába hordatta. Myskovszkynak Bártfa régiségeiről szóló könyvében részben már ismerttettem, de a templom restaurálása folytán eltűnt szebbnél-szebb textil-emlékek itt heverték az óriási